

Predgovor

Zadnja desetletja so med strokovnjaki za izobraževanje, pa tudi med tistimi, ki o tem odločajo, v središču pozornosti vprašanja o učiteljskem poklicu, profesionalnosti in potrebi po profesionalizaciji v kontekstu učiteljskega poklica ter razvoju kakovosti izobraževanja. Odločilen dejavnik za kakovost izobraževanja je kakovost učiteljskega poklica, pri čemer sta izobraževanje in stalni poklicni razvoj učiteljev brez dvoma eno osrednjih vprašanj, ki so pomembna za izvajanje, kakovost, širjenje in prenovo vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Poklicni razvoj učiteljev razumemo kot vseživljenjski proces učenja in razvoja na osebnem, socialnem in ožjem strokovnem področju, pri čemer je pomembno, kako učitelj vidi svojo usposobljenost in kako ocenjuje možnosti za svoje poklicno delovanje v smeri kritičnega, neodvisnega in odgovornega odločanja in delovanja. V okviru znanstvenoraziskovalnega projekta 13. 10. 2. 02 *Poklicni razvoj učiteljev: status, osebnost in transverzalne kompetence*, ki ga je odobrila in ga financira Univerza na Reki, so se znanstveniki usmerili na tri glavne koncepte, ki so ključni za učinkovit in sodoben poklicni razvoj učiteljev: učiteljev status, njegovo osebnost in poklicne kompetence za razvoj transverzalnih kompetenc učencev v vzgojno-izobraževalnih praksah. Tem vprašanjem se v praksi posveča premalo pozornosti, pa tudi v znanstveni literaturi o tem ni vseobsežnih študij.

Čeprav se je v zadnjih nekaj desetletjih učiteljska stroka močno spremenila, se še naprej sooča z definiranjem same sebe glede na druge poklice. Učitelji so pogosto v precepu med visokimi pričakovanji družbe (verjetno pa tudi njih samih) in nizkim poklicnim spoštovanjem. Različna mednarodna poročila in študije opozarjajo, da vloga učitelja postaja vse bolj zahtevna in zapletena, medtem ko njihov status v družbi v primerjavi z drugimi poklici stagnira ali pa se slabša. Sodobni učitelj dela v inkluzivnem izobraževalnem okolju, ki ga sestavljajo učenci z različnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, medtem ko transverzalne kompetence (kot so »učenje učenja«, trajnostni razvoj in inkluzija) pred učitelje postavljajo zahtevo po razvoju višjih ravni znanja in bolj zapletenih kognitivnih veščin. Zahteva se nova raven odgovornosti za učitelje, ki morajo otrokom pomagati izpolniti ustvarjalni potencial ne samo za osebni, pač pa tudi za družbeni razvoj. Transverzalne kompetence za vseživljenjsko učenje, na katerih temeljijo ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje ali podjetnost, veljajo za ključne pri uresničevanju družbenih ciljev, ki so pomembni za vse posameznike.

Če upoštevamo navedeno, je bil cilj raziskati izkušnje in odnos razrednih in predmetnih učiteljev v osnovnih šolah v Republiki Hrvaški in Republiki Sloveniji do profesionalnega razvoja in statusa ter njihovo osebnost in transverzalne kompetence na področju samoregulacije, inkluzije in trajnostnega razvoja.

V raziskovanje je bilo vključenih 1867 učiteljev, ki so pravilno izpolnili celoten anketni vprašalnik: od tega je bilo 1103 (59,1 %) hrvaških in 764 (40,9 %) slovenskih osnovnošolskih učiteljev.

V okviru znanstvenoraziskovalnega projekta je kot rezultat skupinskega dela raziskovalcev in sodelavcev Učiteljske fakultete na Reki in Filozofske fakultete v Ljubljani nastala istoimenska znanstvena monografija v hrvaškem jeziku, ki jo je leta 2017 objavila univerza na Reki. Zdaj imamo, zahvaljujoč sredstvom Sklada Univerze na Reki in Znanstveni založbi Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, priložnost objaviti prevod znanstvene monografije tudi v angleškem in slovenskem jeziku, kar je bil eden projektnih ciljev, glede na to, da gre za medkulturno sodelovanje.

Pričujoča izdaja znanstvene monografije je, poleg uvoda in sklepnega razmisleka, razdeljena na štiri poglavja.¹ Poleg vpogleda v teorijo vsako poglavje ponuja tudi empirično utemeljena spoznanja o obravnavani problematiki. V poglavjih monografije so opisane merske karakteristike vseh uporabljenih instrumentov, kot tudi rezultati, ki smo jih dobili na vzorcu slovenskih in hrvaških učiteljev. V *Uvod* monografije je teoretično umeščeno empirično raziskovanje in prikazana so temeljna didaktična izhodišča znanstvenoraziskovalnega projekta. V drugem poglavju z naslovom *Poklicni razvoj učiteljev: kontekst, perspektive in izzivi* je predstavljen teoretično-konceptualni okvir, ki temelji na pregledu znanstveno relevantnih spoznanj o poklicnem razvoju učiteljev. Predstavljene so osnovne pojmovne usmeritve in ključne značilnosti prevladujočih pristopov k poklicnemu razvoju, tako da je posebna pozornost posvečena sodobnim stališčem, ki poudarjajo perspektive, iz katerih izhajajo nove interpretacije in temeljne značilnosti poklicnega razvoja. Tretje poglavje *Status učiteljev in učiteljskega poklica: pogledi od znotraj* je posvečeno analizi dejavnikov, ki vplivajo na položaj in status učiteljskega poklica. Obravnavamo različne pristope k opredeljevanju statusa, probleme nepriznavanja učiteljskega poklica in implikacije opravljene analize za izboljšanje položaja učiteljev v stroki in družbi. V četrtem poglavju *Učiteljeva strokovna usposobljenost kot napovedovalec njegovih prepričanj o samoreguliranem učenju* razmišljamo o samoreguliranem učenju kot pomembni transverzalni kompetenci, ki je v predlogu novega hrvaškega kurikula postala pomembnejša z uvajanjem medpredmetne teme »učenje učenja«. Stališča in prepričanja učiteljev o pomembnosti samoregulacije učenja v veliki meri opredeljujejo njihovo pripravljenost za uvajanje dejavnosti in organizacijo pouka, ki

¹ V skladu s sklepom Upravnega odbora Sklada Univerze na Reki (razred - 612-10/17-01/17; Številka pogodbe - N-IZ 8/2017) je uresničena pravica do sofinanciranja prevoda znanstvene monografije v angleški in slovenski jezik, brez dveh poglavij, objavljenih v hrvaški univerzitetni izdaji pod odobrenim naslovom *Profesionalni razvoj učiteljev: status in transverzalne kompetence*.

spodbuja razvoj kompetence samoreguliranega učenja. Takšna stališča in prepričanja se oblikujejo med začetnim in stalnim strokovnim izpopolnjevanjem učiteljev, zato je zanimivo vprašanje, v kolikšni meri je njihova samoocena stopnje poklicne usposobljenosti povezana s pozitivnimi prepričanji o pomembnosti spodbujanja samoregulacije učenja pri učencih. Na koncu, v petem poglavju *Usposobljenost učiteljev za izvajanje individualiziranega pouka v inkluzivnih razredih*, posebno pozornost namenjamo vprašanjem inkluzivne politike izobraževanja in kompetencam učiteljev za inkluzivno poučevanje. Cilj tega poglavja je bil ugotoviti samooceno ravni usposobljenosti učiteljev za izvedbo individualiziranega pouka, njeno povezanost s starostjo, delovno dobo in ravno poklicne usposobljenosti; pri tem nas je zanimalo, ali obstajajo razlike med hrvaškimi in slovenskimi učitelji.

Na podlagi analize literature in empiričnih rezultatov opravljene mednarodne raziskave obravnavamo možnosti za izboljšanje poklicnih kompetenc učiteljev na navedenih področjih. Rezultat raziskovanja je nabor preverjenih instrumentov, ki jih lahko uporabimo kot dobro empirično izhodišče za nadaljnje raziskovanje tematike. Poleg tega pa rezultati tega raziskovanja omogočajo nova spoznanja na navedenih področjih, hkrati pa opozarjajo na teme, ki zahtevajo nadaljnje poglobljeno raziskovanje, še posebej, ko gre za nezadostno raziskane kompleksne odnose med družbenim statusom in usposobljenostjo učiteljev za poklicno delovanje, katerega cilj je razvoj transverzalnih kompetenc učencev. Pridobljene ugotovitve lahko koristijo kot znanstvena podlaga za osmišljanje sprememb in izboljšanje stalnega poklicnega razvoja učiteljev. Hkrati pričakujemo, da bodo pridobljene ugotovitve prispevale k pospeševanju kakovosti poklicnega razvoja učiteljev v skladu s sodobnimi pristopi in večjemu zavedanju znanstvene in strokovne javnosti o pomembnosti nadaljnega raziskovanja na navedenih področjih.

Zahvaljujemo se vsem sodelavcem na projektu in avtorjem poglavij, ki so ob pisanju o posameznih temah integrirali sodobne teoretične pristope in rezultate empiričnega raziskovanja in tako prispevali k boljšemu razumevanju zapletenih odnosov med obravnavanimi problemi in s tem vgradili nova spoznanja na področje znanosti o vzgoji in izobraževanju. Zahvaljujemo se recenzentkama za zelo koristne predloge in lektorici za izboljšanje rokopisa. Zahvaljujemo se Skladu Univerze na Reki in Znanstveni založbi Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani za sofinanciranje prevoda znanstvene monografije v angleški in slovenski jezik. Posebna zahvala gre učiteljem, ki so sodelovali v raziskavi in brez katerih te monografije ne bi bilo.

Urednici: Jana Kalin in Renata Čepić
Ljubljana/Reka, januar 2019